

GLOBALIS HUMANITÁRIUS AKCIÓ A HIDEGHÁBORÚ IDEJÉN AZ 1956-OS MAGYAR MENEKÜLTEK NEMZETKÖZI BEFOGADÁSA

GLOBAL HUMANITARIAN ACTION DURING THE COLD WAR THE INTERNATIONAL RECEPTION OF THE 1956 HUNGARIAN REFUGEES

Kecskés D. Gusztáv

az MTA doktora, tudományos tanácsadó
Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet
kecskes.gusztav@abtk.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

Az 1956-os magyar forradalom leverését követő menekülthullám és a befogadásukra nemzetközi szinten szervezett humanitárius akció a magyar és az egyetemes migrációtörténetnek egyaránt kiemelkedő fejezete. A magyar menekültek mintegy kétszáz ezres tömegének ellátása, továbbszállítása és letelepítése a nemzetközi menekültsegélyezés rendkívüli sikere volt, amelyben az ENSZ-család intézményei, valamint más kormányközi, kormányzati és nem kormányzati humanitárius szervezetek kiemelkedő szerepet játszottak.

Az 1956-os magyar menekültek nyugati befogadásának különleges sikerét számos tényező együttesen magyarázza. A második világháború borzalmaira emlékező humanitárius érzület, ezzel összefüggésben a menekültek jogainak egyre pontosabb és határozottabb megfogalmazása éppúgy hozzájárult, mint a levert forradalommal mélyen együtt érző nyugati lakosság támogató hozzáállása. Az 56-os emigráció munkaerőpiaci szempontból különlegesen kedvező összetétele találkozott a „csodákat” produkáló nyugati gazdasági fellendüléssel. Ezek a kiindulási feltételek azonban a keleti és a nyugati blokk közötti hidegháborús rivalizálás nélkül bizonyosan nem vezettek volna csaknem 200 000 honfitársunk ennyire gyors és sikeres nyugati letelepedéséhez: a NATO-kormányok politikai akarata – a szovjetekkel vívott ideológiai csata okán – a közvélemény érzelmi azonosulásának hanyatlása után is erőteljesen támogatta a magyar menekültprobléma megoldását.

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, az Európai Migráció Kormányközi Bizottsága és a Nemzetközi Vöröskereszt történeti fejlődésében döntő fontosságú volt a humanitárius akcióban való részvétel, amely jelentősen hozzájárult megerősödésükhöz, globális szervezetté válásukhoz és általában a mai nemzetközi menekültügyi rendszer kialakulásához.

ABSTRACT

The story of the refugees who flooded out of Hungary following the Soviet suppression of the 1956 revolution and the coordinated international charity operation launched to receive them is an outstanding chapter in the history of migration. The mass of refugees, totaling 200,000 persons meant that their successful transportation to host countries and their subsequent integration represented an exceptional success for international aid efforts.

The efficiency of the Western resettlement of the 1956 Hungarian refugees has a multi-faceted explanation. The humanitarian sentiment of world public opinion, remembering the horrors of the Second World War and the increasingly precise and definite formulation of the rights of the refugees were just as important factors as the supportive attitude of the population of Western countries who empathized with the suppressed revolution. The exceptionally favourable composition of the 1956 emigration with regard to the labour market coincided with Western economic prosperity producing economic 'miracles'. However, these favourable initial conditions certainly couldn't lead to such a swift and successful Western settlement of nearly 200,000 Hungarians without the Cold War rivalry between the Eastern and the Western blocs: the political will of the NATO governments, because of the ideological and propaganda conflict with the Soviets, forcefully supported the resolution of the Hungarian refugee problem, even after the emotional support of the public opinion declined.

The involvement of the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, the Intergovernmental Committee for European Migration and the International Red Cross in this humanitarian action has been crucial in the historical development of these institutions, and has contributed significantly to their strengthening, their globalisation and the development of the international refugee system in general.

Kulcsszavak: migráció, menekült, nemzetközi szervezetek, 1956-os magyar forradalom, hidegháború

Keywords: migration, refugee, international organisations, 1956 Hungarian revolution, Cold War

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) adatai szerint világszerte minimum 89,3 millió ember kényszerült lakhelye elhagyására (2021. év végi adat), közülük 27,1 millió fő számít nemzetközi jogi értelemben menekültnek (akiknek kb. a fele tizennyolc év alatti) (2022. június). Ugyancsak az UNHCR statisztikái számolnak be arról, hogy 2022. február 24-től szeptember végéig több mint 7,5 millió ember menekült el Oroszország támadása következtében Ukrajnából, amelyből Magyarországra csaknem 1,5 millió menekülő érkezett. Nemzetközi segélyezésük fontos intézményes szereplői – az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, a Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) és a Nemzetközi Vöröskereszt – döntő szerepet játszottak az 1956-os magyar menekültválság megoldásában is, ami jelentős hatással volt későbbi történetükre, megerősödésükre és globális humanitárius szervezetté válásukra egyaránt. Az 1956-os forradalom világtörténelmi jelentőségének fontos összetevője, hogy menekültjeinek nyugati befogadása meghatározó befolyással volt a napjainkban is működő nemzetközi menekültsegélyezési rendszer kialakulására.

Az 1956-os magyar forradalom leverését követő menekülthullám és a befogadásukra nemzetközi szinten szervezett humanitárius akció a magyar és az egyetemes migrációtörténetnek egyaránt kiemelkedő fejezete. A magyar menekültek

mintegy kétszáz ezres tömegének ellátása, továbbszállítása és letelepítése a nemzetközi menekültsegélyezés rendkívüli sikere volt, amelyben az ENSZ-család intézményei, valamint más kormányközi, kormányzati és nem kormányzati humanitárius szervezetek kiemelkedő szerepet játszottak.

Mivel magyarázható ez a jelentős siker? Hogyan, mely tényezők eredőjeként valósulhatott meg? Milyen változásokat indukált a nemzetközi menekültügyi rendszer fejlődésében? Kutatásaim során az 1956-os magyar menekültválság megoldása céljából szervezett nemzetközi humanitárius akciót a nemzetközi szervezetek és a nyugati nagyhatalmak levéltári anyagai, továbbá a magyar kormányzati és pártdokumentumok révén átfogóan vizsgáltam.

A magyar forradalom vérbe fojtása után mintegy kétszáz ezer ember hagyta el az ország területét, amelyből 1957 nyaráig, élve a Kádár-kormány által meghirdetett amnesztiával, több mint tizenegyezren tértek haza. Az 1961-ig visszajöttek számát a magyar hatóságok mintegy negyvenezer főre tették. Az ország lakosságának a számítások szerint 1,5–1,7%-át érintő migráció demográfiai hatását jól érzékelteti, hogy az ennek nyomán előállt népességvesztés 70%-kal meghaladta az 1956. évi természetes szaporodást. Megváltozott a lakosság nemek szerinti összetétele: a távozók kétharmada ugyanis férfi volt, és a nőtöbbség elérte az 1949-es értéket. Érzékelhetően csökkent a fiatal generációk számaránya, mivel az országot elhagyók többségét ők adták. Az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztoságának 1957. március 11-én közzétett statisztikáiból arról értesülhettünk, hogy az emigránsok közül 1957 márciusáig mintegy 173 ezren kerültek első fogadóhely gyanánt Ausztriába és 18 600-an Jugoszláviába. Már 1956 novemberétől megkezdődött e két országban összezsúfolódott továbbszállítása, mivel ezeket az országokat a menekültek nagy többsége csak első állomásnak tekintette, és tovább kívánt menni. 1957. április 1-ig az ENSZ menekültügyi hivatala által nyilvántartott 193 805 menekült közül 135 417 személyt (70%) már elszállítottak huszonkilenc különböző – tizennégy Európán kívüli – országba. 78 574 fő (40,5%) európai és 56 843 fő (29,3%) pedig Európán kívüli országokba került. 1957. december végéig új hazájába érkezett az Ausztriában nyilvántartásba vett menekülők mintegy 90%-a. A legtöbben az Egyesült Államokban (35 026), Kanadában (24 525), Nagy-Britanniában (20 590), a Német Szövetségi Köztársaságban (NSZK) (14 270), Svájcban (11 962), Franciaországban (10 232) és Ausztráliában (9423) telepedtek le.

A magyar menekültválság megoldása a nemzetközi humanitárius segítségnyújtás kiemelkedő projektje volt. Ezek az új menekültek sokkal jobb bánásmódban részesültek, mint a korábbi magyar emigránsok vagy a többi korabeli európai menekült. Néhány elszigetelt negatív példát leszámítva, az 1956–1957-es magyar menekülttömeg integrálása a nyugati társadalmakba nagyon eredményes akciónak tekinthető! Ennek összköltsége több mint 100 millió akkori, vagyis csaknem egymilliárd mai dollár, ami messze meghaladja az 1954-ben létrehozott ENSZ

Menekült Alapba (UNREF) a második világháború utáni menekültprobléma megoldására befizetett összeget.

Az 1956-os magyar menekültek nyugati befogadásának különleges sikerét számos tényező együttesen magyarázza. A második világháború borzalmaira emlékező humanitárius érzület, ezzel összefüggésben a menekültek jogainak egyre pontosabb és határozottabb megfogalmazása éppúgy hozzájárult, mint a levert forradalommal mélyen együtt érző nyugati lakosság támogató hozzáállása. Az 56-os emigráció munkaerőpiaci szempontból különlegesen kedvező összetételre találkozott a „csodákat” produkáló nyugati gazdasági fellendüléssel. Ezek a kiindulási feltételek azonban a keleti és a nyugati blokk közötti hidegháborús rivalizálás nélkül bizonyosan nem vezettek volna csaknem 200 000 honfitársunk ennyire gyors és sikeres nyugati letelepedéséhez: a NATO-kormányok politikai akarata – a szovjetekkel vívott ideológiai csata okán – a közvélemény érzelmi azonosulásának hanyatlása után is erőteljesen támogatta a magyar menekültprobléma megoldását. Propagandaakció vagy humanitárius gesztus? Mindkettő. Egyszerre. Mindazonáltal e tipikus hidegháborús konfliktusból a menekülő egyén nagyrészt csupán annyit érzékelt, hogy páratlanul kedvező lehetőségei nyíltak új élet kezdéséhez.

A magyar menekültek érdekében szervezett pénzgyűjtés, valamint az ezzel szorosan összefüggő információs tevékenység és propagandakampány látható központi szereplője azonban nem a NATO, hanem az Egyesült Nemzetek Szervezete volt. A világszervezet fellépésének nemzetközi jogi megalapozását a magyar menekültek segélyezésére felhívó ENSZ Közgyűlési határozatok jelentették. Az ENSZ legfőbb tanácskozó és döntéshozó szerve már a menekültválság első napjaiban állást foglalt „a magyar nép humanitárius megsegítése mellett”, ami a magyarországi lakosság és a magyar menekültek segélyezését egyaránt magában foglalta.

Az 1956-os magyar menekültek nemzetközi befogadása a menekültsegélyezés egyetemes történetének egyik meghatározó pillanata. Az exodus által érintett mintegy 200 000 fő európai viszonylatban jelentős létszám. Letelepítésük, integrálásuk – különösen a menekültsegélyezés akkori állapotát, az állandó pénzhányt tekintve – óriási siker. A magyar menekültválság tehát rekordidő alatt megoldást nyert, miközben kezelése máig ható érvénnyel befolyásolta a nemzetközi menekültügyi rendszer további fejlődését.

Melyek voltak az 1956-os magyarok nemzetközi befogadásának fő jellemzői? A magyar menekültválság megoldásának a kortársak számára az egyik legmeglepőbb vonása a rendkívüli gyorsaság volt. Az exodus megindulása után néhány nappal már mintegy 25 000 menekültet szállítottak el. Néhány hónapon belül a mintegy 200 000 menekült nagy többsége eljutott a végleges befogadás államába. 1957. márciusra már a menekültek mintegy kétharmadát elszállították, októberre pedig a nemzetközi humanitárius akció fő szervezője, a genfi Koordinációs

Bizottság megállapította, hogy a probléma legnagyobb része megszűnt, s maga a bizottság október 29-én fel is oszlott.

E menekültsegélyezés ugyancsak szembeötlő vonása volt a magyarok kiváltságos helyzete a többi korabeli menekülthöz képest, és a menedéket nyújtó államok sem korábban, sem később nem tapasztalt befogadási hajlandósága. Példaként említhető, hogy 1957 októberében az NSZK-ban a biztonsági kockázatot jelentő eseteken kívül minden magyar menekült automatikusan megkapta a menekültként való elismerésről szóló végleges igazoló okiratát. A genfi menekültügyi egyezményben rögzítettnél kedvezőbb volt a magyar menekültek hozzáférése az oktatáshoz. Minden addigi, menekültekkel kapcsolatos programhoz képest újdonságnak számított, hogy a magyar menekült egyetemisták jelentős része ösztöndíjhoz jutott. Az egyetemi kezdés megkönnyítésére speciális beiratkozási és vizsgaszabályokat alkottak számukra például Franciaországban és Svájcban. A magyar menekültek az UNHCR ausztriai lakásprogramja során is kedvezőbb elbánásban részesültek, és gyorsabban jutottak lakáshoz, mint az UNREF szokásos lakásprogramjában.

A magyar menekültválság sikeres kezelését lehetővé tevő nemzetközi menekült-befogadási rendszerben régebb óta jelen lévő és új elemek egyaránt leírhatók. Az Egyesült Államok központi szponzoráló szerepe a második világháború vége óta volt megfigyelhető. A magyar menekültek befogadására költött hatalmas pénzesz-szeg túlnyomó részét az amerikai kormányzat adományozta. Az amerikai külpoliti-ka főként azokra a menekültválságokra összpontosított, amelyeknek volt propagan-da jelentőségük a hidegháborús ideológiai harcban. Márpedig a magyar menekültek ügye az 1956-os forradalom globális médiavisszhangja okán ideális téma volt.

A nyugati államok szorosabb együttműködésének igénye a szovjet blokkból menekülők kezelésében már az 1948. februári prágai puccs óta megfigyelhető volt. Az erre irányuló erőfeszítések legfontosabb elemének az 1951-es genfi me-nekültügyi egyezmény elfogadását és gyors életbe lépését tekinthetjük. A nyugati kormányoknak az 1956-os magyar menekültek befogadásakor látható olajozott együttműködése e mélyülő kooperáció betetőzése volt.

A nemzetközi menekültbefogadási rendszer magyar menekültügy nyomán megjelent új elemei között említendő, hogy ez volt az első alkalom az ENSZ Me-nekültügyi Főbiztossága történetében, hogy nagy méretű sürgősségi segélyakció-ban a nemzetközi közösség vezető ügynökségnek nevezte ki. A Menekültügyi Főbiztosság – részben a genfi Koordinációs Bizottságon keresztül – valóban köz-ponti szerepet töltött be a humanitárius akcióban részt vevő kormányzati, kor-mányközi és nem kormányzati szervezetek tevékenységének összehangolásában. Az UNHCR Alapszabálya szerint a menekültek számára lehetséges három „vég-leges megoldás” közül az önkéntes hazatelepülés reális alternatívaként merült fel, ami paradigmaváltást jelentett a szervezet vezetőinek gondolkodásában, és lehe-tővé tette a nyitást a szocialista országok irányába.

Ugyancsak újdonságnak számított, hogy a befogadó országokban – részben a tömeges ügyszám miatt – nem vizsgálták a magyarok menekült jogállásra való egyéni jogosultságát, amit pedig a hatályos menekültjogi dokumentumok, az UNHCR Alapszabálya és a Genfi Menekültügyi Egyezmény előírtak. A magyar menekültek első látásra (prima facie) menekültként és csoportként kezelése a későbbiekben fontos precedens lett. Először az algériai menekültek megítélésakor alkalmazták. E gyakorlatnak különös jelentőséget adott, hogy az UNHCR az afrikai menekültválságok során nem kívánta vizsgálni a menekültek egyéni üldözöttségét, mert ilyen gyakorlat az egyes európai gyarmattartó hatalmaknak és a gyarmati sorból felszabadulás útján létrejött államoknak „üldöző” szerepet tulajdonított volna. Ehelyett a főbiztosság nem tekintette a mandátuma alá tartozónak ezeket a menekülteket, de „jószerzői alapon” kiterjesztette rájuk segélytevékenységét.

Az 1956-os magyar menekültügy történelmi jelentőségét különösen az adja, hogy az UNHCR ekkor vált a nemzetközi menekültügyi rendszer legfontosabb résztvevőjévé: hatalmas lehetőséget kapott annak bizonyítására, hogy egyedül ez az intézmény képes a menekültek érdekében kibontakozó széles körű nemzetközi együttműködés összefogására. A nemzetközi presztízs erősödése és a mozgástér bővülése pedig lehetővé tette az intézmény felelősségi körének további szélesebbé és rugalmasabb felhatalmazást kapott. Aktívan és sikeresen léphetett fel a második világháború óta húzódó európai menekültprobléma megoldásában. Az ENSZ teljes támogatásával 1959-re meghirdették a Menekültek Nemzetközi Évét. Tevékenységét kiterjesztette a harmadik világ felé: segítséget nyújtott az algériai háború menekültjeinek Marokkóban és Tunéziában, ami fordulópontot jelentett az intézmény globális szervezetté válása felé. Az 1960-as évek elejétől a nyugati kormányok úgy vélték, hogy a menekültek problémája nem csupán Európában, hanem növekvő mértékben Afrikában és Ázsiában is jelentkezik, és ösztönözték az UNHCR-t, hogy válaszoljon ezekre a kihívásokra. A szervezet ennek nyomán a programjait és a prioritásait Európából egyre inkább a harmadik világba helyezte át.

A nemzetközi menekültbefogadás működését a magyar menekültek kapcsán vizsgálva számos további új fejleménynek lehetünk tanúi. Széles körű, egy menekültprobléma megoldásában valóban olajozottan működő nemzetközi együttműködés első ízben valósult meg. James Morgan Read menekültügyi helyettes főbiztos írta 1956 novemberében: „A terhek ilyen megosztását a menekültekkel kapcsolatos munkában mindig ideálisnak tekintették, azonban mostanáig ez nem volt »reális lehetőség«”. A menekültsegélyezés és általában a nemzetközi humanitárius akciók történetében szinte egyedülállóan sikeres nemzetközi együttműködés valósult meg az 1956-os magyarok kapcsán. Ennek legfontosabb intézményes résztvevői az UNHCR mellett a menekültek regisztrálásában és el-

szállításában döntő szerepet játszó Európai Migráció Kormányközi Bizottsága (ICEM, a mai Nemzetközi Migrációs Szervezet, IOM őse), az ausztriai menekülttáborok nagy részének üzemeltetését, a menekültek utazás közbeni és a végleges letelepedés államaiban végzett segélyezését az egyes országok vöröskereszt társaságaival együtt bonyolító Vöröskereszt Társaságok Ligája, valamint a kis-korú menekültek hazatelepítésében, a családegyesítések szervezésében és a menekültek adatbankjának létrehozásában aktív Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága voltak. E fő résztvevők összefogása a későbbiekben is folytatódott: a korábbi rivalizálás helyett az együttműködés került előtérbe az UNHCR és az ICEM, valamint a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága és a Vöröskereszt Társaságok Ligája között egyaránt. A Főbiztosság és a Liga közti kapcsolat szintén erősödött.

A nemzetközi közösség együttműködése a befogadás anyagi terheinek viselése kapcsán ugyancsak tetten érhető volt. A nemzetközi szolidaritás, főként az ausztriai és részben a jugoszláviai menekültbefogadás anyagi terheinek megosztása és vállalása az államok széles köre által rendkívüli jelenségnek tekinthető. A tehermegosztásnak (burden-sharing) ugyanis, a menedéknyújtással ellentétben, nincsenek, és az 1950-es években sem voltak a nemzetközi közösség által elfogadott normatív keretei.

A magyar menekültválság megoldásában együttműködő számos aktor összefogásának hatalmas sikere arra vezethető vissza, hogy az UNHCR és más különféle kormányzati, kormányközi és nem kormányzati szervezetek, valamint a nyugati kormányok céljai a magyar menekültek ügyében egybeestek: a nemzetközi menekültbefogadásban meghatározó szerepet játszó országok, főként a NATO-tag-államok és különösen az Egyesült Államok külpolitikai okokból teljes mértékben támogatták a projekt sikerét.

A magyar menekültügy kezelése során szintén megfigyelhető, részben új jelenség a tájékoztatási és sajtótevékenység növekvő szerepe és szervezettsége a humanitárius intézményeknél. E szervezetek nagy gondot fordítottak az egész válság és saját tevékenységük dokumentálására. Különböző szintű egységeik tervszerűen és rendszeresen készítették jelentéseiket a kormányok és együttműködő partnerek informálása céljából. A széles közvélemény elérését célzó sajtómunka robbanásszerű megélénkülésének és diverzifikálódásának lehettünk tanúi. Az intézmények működéséhez és segélytevékenységük kifejtéséhez nélkülözhetetlen anyagi erőforrások gyűjtésének ösztönzésére az ENSZ Titkárság Sajtóosztálya és a Menekültügyi Főbiztosság a magyar menekültek ügyében világraszóló sajtókampányt szervezett. Az ICEM és a Vöröskereszt Társaságok Ligája esetében is megfigyelhető azonban, hogy a humanitárius tevékenység egyre fontosabb részének tekintik a sajtóban való megjelenést. Sajtórészlegek felállításával, hivatásos újságírók bevonásával és a korabeli technika lehetőségeinek maximális kihasználásával (film, rádió, kezdődő televíziózás) igyekeztek a sajtó információs igényét minél teljesebben kielégíteni. Részben e törekvések sikerét jelzi az 1956-os ma-

gyar menekültügy és az ezzel kapcsolatos humanitárius tevékenység nagy fokú nemzetközi sajtólefedettsége, továbbá az a tény, hogy a magyar menekültválság alapvetően változtatta meg a globális menekültprobléma érzékelését a nyugati közvéleményben. A magyarok sikeres befogadása és továbbszállítása cselekvési mintát teremtett, amelyet August Rudolph Lindt főbiztos igyekezett átültetni a régóta húzódozó európai menekültproblémák megoldásába is.

A médiamunka hangsúlyosabbá válásával párhuzamosan a humanitárius intézmények tevékenysége egyre szakmaibbá vált. A szervezethez szintje növekedett, a nemzetközi központok és titkárságok megerősödtek. Ennek megvalósulását láthatjuk a Vöröskereszt Társaságok Ligája esetében is, amikor a szervezet mélyrehatóan kiértékelte a magyar menekültek irányában kifejtett ausztriai segélytevékenységét, és a hosszú távú tervezés jegyében, jövőbeni segélyhelyzetek kezelését megkönnyítő eljárási kézikönyvet állított össze. Több intézmény, így az UNHCR, az ICEM és a Vöröskereszt Társaságok Ligája fejlődésében, megerősödésében, globális humanitárius szervezetté válásában fontos szerepet játszott az 1956-os magyar menekültbefogadásban való részvétel.

A magyar menekültválság alkalmat adott új módszerek bevezetésére is. Ekkor került sor első ízben telex alkalmazására a Liga kommunikációjának megkönnyítésére, valamint azonos nemzetiségű segélycsapatok és új könyvelési eljárások felhasználására a menekülttáborokban. A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága pedig a magyar menekültügy kapcsán vette először igénybe a számára kijelölt rádióhullámhosszt üzenetközvetítő szolgáltatásra.

Noha a kormányközi és nem kormányzati nemzetközi szervezetek fontos szerepet játszottak a magyar menekültek segélyezésének szervezésében és lebonyolításában, a segélyakció döntő impulzusát és anyagi alapját az államok adták. A határozott kormányzati akarat volt a magyar menekültek hatékony befogadásának legfontosabb tényezője.

A magyar menekültválság sikeres megoldásában meghatározó szerepet játszott a hidegháború kontextusa. A NATO-tagállamok, amelyek a menekültek döntő többségét befogadták, és a humanitárius akciót alapvetően finanszírozták, biztonságpolitikai érdeküknek tartották a magyar ügyben való aktív fellépést. A magyar menekültkérdés kezelésében fő szerepet játszó humanitárius intézmények – az UNHCR, az ICEM, a Vöröskereszt Társaságok Ligája és a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága vezetői egyaránt jó érzékkel alkalmazkodtak a hidegháború alaphelyzetéhez: igyekeztek teljes mértékben megfelelni a nyugati hatalmak külpolitikai elvárásainak, rendszeresen és bizalmasan konzultáltak velük, ugyanakkor arra törekedtek, hogy építsék a kapcsolatokat a szovjet blokk országaival is, és lehetőség szerint kerüljék az azokkal való konfrontációt. E nemzetközi intézmények éppen ezzel a hangsúlyozottan politikamentes és humanitárius attitűddel, valamint professzionálisan szervezett munkájukkal nyújtották a legnagyobb szolgálatot a NATO-államoknak, mindenekelőtt az Egyesült Államoknak. Ezen

országok közvéleménye ugyanis éppen a magyar forradalom szovjetek általi leverése kapcsán szembesült azzal, hogy a korábbi ígéretek ellenére a nyugati kormányok nem képesek hatékonyan fellépni a vasfüggöny szovjet uralom alatt lévő oldalán kitörő felkelések támogatására. A tömeges menekültség eredményes, gyors, magas szakmai színvonalú és a nyugati értékrendet világszerte kedvező fényben bemutató kezelése viszont felértékelte ezeket a szervezeteket a nyugati döntéshozók előtt, ami hozzájárult tevékenységük folytatásához, kiterjesztéséhez, sőt későbbi globalizálásához egyaránt.

A tanulmány „Az 1956 utáni menekültség és a magyar emigráns közösségek a hidegháború idején” című NKFI-pályázat (NKFI-1 FK-135586, Tsz: 72063) keretében készült.

IRODALOM

- Békés Cs. (2006): *Az 1956-os magyar forradalom a világpolitikában*. Budapest: 1956-os Intézet
- Békés Cs. (2019): *Enyhülés és emancipáció. Magyarország, a szovjet blokk és a nemzetközi politika, 1944–1991*. Budapest: Osiris–MTA TK
- Borbándi Gy. (1989): *A magyar emigráció életrajza, 1945–1985*. 1. kötet. Budapest: Európa Kiadó, <https://mek.oszk.hu/03400/03472/html/>
- Comte, E. (2020): Waging the Cold War: The Origins and Launch of Western Cooperation to Absorb Migrants from Eastern Europe, 1948–57. *Cold War History*, DOI: 10.1080/14682745.2020.1756781, https://www.emmanuel-comte.eu/1/191/resources/publication_3306_1.pdf
- Cseresnyés F. (2007): A nemzetközi menekültjog alkalmazása: Ausztria és az '56-os menekültek. *Múltunk*, 52, 1, 169–186. <https://epa.oszk.hu/00900/00995/00009/pdf/cseresnyesf2.pdf>
- Gatrell, P. (2011): *Free World? The Campaign to Save the World's Refugees, 1956–1963*. Cambridge: Cambridge University Press
- Gatrell, P. (2013): *The Making of the Modern Refugee*. Oxford: Oxford University Press
- Holborn, L. W. (with the assistance of Philip Chartrand and Rita Chartrand) (1975): *Refugees: A Problem of Our Time. The Work of the United Nations High Commissioner for Refugees, 1951–1972*. Volume I. Metuchen, N.J.: The Scarecrow Press
- Kecskés D. G. (2020): *Az 1956-os magyar menekültek nemzetközi befogadása*. MTA doktori disszertáció. Budapest: BTK, <http://real-d.mtak.hu/1320/>
- League of Red Cross Societies (1957): *Hungarian Refugee Relief: Report on the Relief Measures for Hungarian Refugees Undertaken by the League and Member National Societies in Austria, Yugoslavia and Countries of Transit and Resettlement, October 1956–September 1957*. Geneva: League of Red Cross Societies
- Loescher, G. (2001): *The UNHCR and the World Politics. A Perilous Path*. Oxford–New York: Oxford University Press
- Loescher, G. – Scanlan, J. A. (1986): *Calculated Kindness: Refugees and America's Half-Open Door, 1945 to the Present*. New York: Free Press–Macmillan
- Murber I. (2016): Az 1956-os magyar menekültek Ausztriában: menekültlét és integráció. *Múltunk*, 61, 3, 123–159. http://www.multunk.hu/wp-content/uploads/2017/05/murberi_16_3.pdf

- Puskás J. (1985): Elvándorlások Magyarországról 1945 óta és a magyar diaszpóra néhány jellemzősége az 1970-es években. In: Molnár J. – Orbán S. – Urbán K. (szerk.): *Tanulmányok a magyar népi demokrácia negyven évéről*. Budapest: Kossuth Kiadó–MSZMP KB Párttörténeti Intézete–MTA Történettudományi Intézete
- Puskás J. (1996): Magyar menekültek, emigránsok – 'DP-k' és '56-osok', 1944–1957. *Aetas*, 12, 2–3, 67–102. http://acta.bibl.u-szeged.hu/40737/1/aetas_1996_002_003_067-102.pdf
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (2000): *The State of the World's Refugees 2000: Fifty Years of Humanitarian Action*. Managing director and principal author: Mark Cutts. Oxford: Oxford University Press, <https://www.unhcr.org/4a4c754a9.html>
- Valuch T. (2001): *Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében*. Budapest: Osiris Kiadó
- Venturas, L. (ed.) (2015): *International "Migration Management" in the Early Cold War. The Intergovernmental Committee for European Migration*. Corinth: University of Peloponnese, <https://tinyurl.com/yc2y5e55>
- Verovšek, P. J. (2018): Screening Migrants in the Early Cold War. The Geopolitics of U.S. Immigration Policy. *Journal of Cold War Studies*, 20, 4, 154–179. DOI: 10.1162/jcws_a_00841
- URL1: *Genfi Menekültügyi Egyezmény, 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény, valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről*. https://www.unhcr.org/hu/wp-content/uploads/sites/21/2016/12/TEXT_1951_convention_HUN.pdf (utolsó letöltés: 2020. február 19.)